

Т.Є. Леоненко,
доктор юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК: ПРАВОВА ПРИРОДА, СУТНІСТЬ ТА ШЛЯХИ УПРОВАДЖЕННЯ

Рецензія на монографію Г.В. Федотової*

На сучасному етапі розвитку кримінально-правова політика України спрямована на демократизацію, гуманізацію, посилення захисту прав і свобод людини та забезпечення вимог міжнародних правових актів і зобов'язань нашої держави перед європейським та світовим співтовариством.

У зв'язку з цим, одним із проявів реалізації принципу невідворотності відповідальності, гуманізму та економії заходів репресії є нормативне закріплення в кримінальному законодавстві України та реалізація в практичній діяльності нового інституту – кримінального проступку – як інституту, який становить важливий аспект кримінальної політики держави, оскільки диференціація кримінальних правопорушень за видами на злочини і кримінальні проступки передбачає не тільки нові підходи у сфері кримінальної відповідальності, а й нові умови забезпечення прав людини.

На цій підставі, з закріпленням в положеннях Кримінального процесуального кодексу порядку досудового розслідування кримінальних проступків (ст.ст. 3, 215, 298–302 КПК), досить актуальна та гостра свого часу дискусія щодо явища кримінального проступку вибухнула з новою силою, що зумовило необхідність узгодження, систематизації та аргументації нових та вже існуючих поглядів на неї.

Монографія Г.В. Федотової значною мірою заповнює прогалини, які існують в науці з приводу проблем кримінального проступку, та надає поштовх до нових досліджень у цій сфері. Монографія широко та ґрунтовно висвітлює питання правової природи інституту кримінального проступку, його соціального призначення, притаманних йому ознак, відмежування від суміжних юридичних інститутів, а також аналізує доктринально обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо кримінально-правової регламентації цього інституту, які набувають особливо важливого значення не тільки для науки, а й для вдосконалення як законодавчої, так і правозастосовної практики. Робота висвітлює авторське бачення щодо можливої уніфікації різних наукових поглядів та міркувань відносно сутності цього правового явища, які на сьогодні набули ознак багатопланової структури і породили наукову полеміку.

Дослідження складається з чотирьох розділів, у яких розглядаються ключові теоретичні, прикладні та правозастосовні проблеми інституту кримінального проступку. Автор впевнено веде наукову дискусію, логічно та обґрунтовано викладає власні позиції щодо певних складних питань, аргументовано їх відстоює. У монографії наводиться визначення досліджуваного інституту, виділяються соціальні, правові та кримінологічні передумови упровадження інституту кримінального проступку в кримінальне право України, виділяються ознаки, за якими кримінальний проступок відрізняється від деяких суміжних інститутів.

Докладно аналізуються онтологічні, гносеологічні та аксіологічні характеристики кримінального проступку. Пропонується розглядати кримінальні проступки

* *Федотова Г.В.* Кримінальний проступок: правова сутність та шляхи упровадження: монографія / Г.В. Федотова. – Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2016. – 312.

як складову системи кримінально-правового регулювання, а під концепцією кримінального проступку розуміти систему фундаментальних наукових поглядів і уявлень про явище, притаманне кримінально-правовим відносинам, у яких неправомірними діями важливим групам суспільних відносин наноситься незначна шкода.

Позитивним слід визнати і те, що у монографії зосереджується увага на досвіді з правового регулювання інституту кримінального проступку у зарубіжних країнах. На доцільність запровадження кримінальних проступків до вітчизняного законодавства вказує вивчений досвід європейських країн (Франції, ФРН, Великобританії), кримінальне законодавство яких передбачає два та навіть три види кримінально-караних діянь (злочин – проступок – порушення).

Ґрунтовним і таким, що заслуговує на увагу, є проведений автором історико-правовий аналіз історичних джерел, за результатами якого з'ясовано існування проступку як виду караного діяння в кримінальному праві Російської та Австро-Угорської імперій, Польщі і Румунії, яке діяло на території сучасної України.

Відзначаючи позитивну оцінку дослідження, слід звернути також увагу на окремі зауваження та дискусійні положення, об'єктивно притаманні будь-якій науковій праці

У підрозділі 1.2 “Методологія дослідження явища кримінального проступку” автор пропонує аналіз класичного методологічного інструментарію, притаманного будь-якому науковому дослідженню на монографічному або дисертаційному рівні і на цій підставі надає визначення методології дослідження щодо запровадження кримінального проступку в кримінальному праві України як сукупності методів пізнання і технік, завдяки яким вирішуються спеціальні дослідницькі завдання, пов'язані з особливостями введення кримінального проступку до кримінально-правової доктрини, спрямованих на реалізацію державної політики щодо гуманізації кримінального законодавства України. Беручи за основу це поняття, унікальність якого полягає в тому, що таке визначення надається автором вперше, Г.В. Федотова визначає основу методології власного дослідження правової природи та сутності кримінального проступку в деяких випадках, на жаль, лише в загальних рисах розкриваючи зміст репрезентованого методу дослідження без чіткої аргументації, яким чином конкретний метод дослідження впливає на пізнання кримінального проступку.

У розділі 3 “Категоріальний статус кримінального проступку: сутність, поняття і склад”, підрозділі 3.1 “Сутність кримінального проступку” автор на підставі аналізу поняття суспільної небезпеки стверджує, що [...всі правопорушення є суспільно небезпечними, хоча небезпека їх неоднакова...], [...а кримінальні проступки за притаманною ним суспільною небезпекою відрізняються від інших видів правопорушень за меншим ступенем суспільної небезпеки...]. У цьому контексті виникає два зауваження; 1) на мою думку, автору треба було все ж таки зробити порівняльний аналіз кримінального проступку та малозначності діяння. На жаль, ця проблема автором була проігнорована; 2) кримінальний проступок як форма кримінального правопорушення має меншу суспільну небезпеку, ніж злочин. Меншу суспільну небезпеку, ніж кримінальний проступок може мати, наприклад, адміністративне правопорушення, або дії особи взагалі можуть бути визнані малозначністю діяння. Тому теза, що [...кримінальні проступки відрізняються від інших видів правопорушень за меншим ступенем суспільної небезпеки] є абсурдною.

Певний науковий інтерес становлять запропоновані автором види моделей кримінальних проступків та їх класифікація. Проте позиція Федотової Г.В. щодо

віднесення окремих адміністративних правопорушень до кримінальних проступків не завжди переконлива.

Підсумовуючи, зазначимо, що монографія, автором якої є Г.В. Федотова, – це дійсно новий крок у науковому дослідженні теоретико-прикладних проблем упровадження інституту кримінального проступку в кримінальне право України. Її зміст свідчить про глибоку обізнаність автора як з теоретичними, так і суто прикладними аспектами досліджуваного інституту.

Робота в цілому заслуговує високої позитивної оцінки, а автор монографії дослідила проблему глибоко, комплексно, всебічно, не обминаючи спірних питань та прагне не тільки проаналізувати правову природу, сутність кримінального проступку, а й висловлює цілу низку обґрунтованих висновків, пропозицій і рекомендацій до цього інституту, які заслуговують на увагу і підтримку.

Рецензію обговорено та затверджено на засіданні кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права юридичного факультету Інституту управління та права Запорізького національного технічного університету. Протокол № 2 від 03.10.2016.